

Safe Groups

– en medveten gruppindelning med visst elevinflytande

Titel: Safe Groups - en medveten gruppindelning med visst elevinflytande

Juni 2025

En projektrapport publicerad för Uppsala kommun

Författare: Charlotte Mahteme & Karolina Strömfors

E-post: charlotte.mahteme@skola.uppsala.se, karolina.stromfors@skola.uppsala.se

Uppsala kommun

Sammanfattning

Trygghet och studiero kan vara avgörande för om elever i grundskolan och gymnasiet lyckas nå målen för utbildningen. Resultaten av den nationella skolenkäten som genomförs i Sverige varje år visar att det finns en stor del elever i den svenska skolan som upplever en känsla av otrygghet och bristande studiero i klassrummet. Skapandet av Trygghetsteam, samt andra ansträngningar som till exempel arbete kring värdegrundsfrågor har skett i arbetet för trygghet men det är rimligt att anta, utifrån svaren på trygghetsfrågorna i den nationella Skolenkäten 2024 och 2025, att fler åtgärder behövs på många håll. Därför är vidare forskning i skolan om och för elevers trygghet av intresse. Förhoppningen är även att ökad trygghet i våra skolor kan leda till ett förbättrat mående för den enskilda eleven, samt ha en positiv påverkan på den problematiska skolfrånvaron. Studien genomfördes i en skola i årskurserna 7 - 9 utanför en större stad i Mellansverige. Interventionen omfattade en klass med 28 elever i årskurs 7 och genomfördes inom ramen för undervisningen i svenska och engelska. I studien prövades en metod för gruppindelning, Safe Groups, som utarbetats av lärare på skolan. Syftet med studien var att pröva om Safe Groups upplevs som ett trygghetsskapande pedagogiskt verktyg för den enskilda eleven. Metoderna som användes var för- och efterenkäter, samt fokusgruppsintervjuer. Studiens resultat visar att fler elever upplevde att de i högre grad vågade delta i arbetet i smågrupper efter interventionen än före. Det som prövades ur trygghetsaspekten var främst att läsa högt och att säga sin mening. I fokusgruppsintervjuer samt i fria svar från för- och efterenkät, framkom att majoriteten av eleverna tyckte att det var både lättare och roligare att arbeta i Safe Groups än i andra grupper. Observationer från undervisande lärare visade att enskilda elever med stort stödbehov till en början hade svårt att komma till ro i sina grupper. Detta framkom även i fokusgruppsintervjuerna. Vid senare observationer märktes dock att attityden hos de starkt stödbehövande eleverna hade ändrats genom att de uttryckte en vilja att tillhöra sin grupp.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Innehållsförteckning.....	4
Inledning.....	5
Bakgrund	5
Trygghet och studiero.....	5
Problematisering skolfrånvaro.....	6
Gruppindelning som ett pedagogiskt verktyg	6
Tillvägagångssätt vid skapandet av grupper, så kallade Safe Groups.....	7
Syfte och frågeställningar.....	11
Metod	11
Tematisk analys.....	12
Enkätundersökning med kvalitativa inslag	12
Urval.....	13
Datainsamling.....	13
Forskningsetiska principer	14
Resultat och analys.....	15
Tematisk analys.....	15
Delanalys 1	16
Delanalys 2.....	19
Jämförande analys av den tematiska analysen.....	22
Delanalys 3.....	23
Diskussion	25
Trygghet och studiero.....	26
Gruppindelning som pedagogiskt verktyg	26
Utmaningar för pedagoger och elever	26
Framtida studier och utveckling av Safe Groups	27
Referenser.....	29
Bilagor.....	30
Bilaga 1	30
Bilaga 2	32
Bilaga 3	33

Inledning

En betydande del elever i den svenska grundskolan uppger att de känner sig otrygga, samt upplever att de inte får tillräcklig studiero under lektionstid (Skolinspektionen, 2024). Otrygghet är en viktig faktor till ökningen av skolfrånvaro, trivsel och inläring. Även brist på studiero under lektionerna påverkar tryggheten i skolan negativt (Skolverket, 2021). Mot den bakgrunden provas här en av lärare utarbetad metod för gruppindelning, så kallad Safe Groups.

Bakgrund

Enligt skollagen har alla elever rätt till en trygg och stödjande skolmiljö (Skollagen, 2010). Vidare skrivs det i Lgr-22 (Läroplan för grundskola samt förskoleklassen och fritidshemmet 2022) att det är skolan och ytterst dess huvudman som ansvarar för att skapa en trygg och lugn arbetsmiljö, samt att det är skolan som bär det formella ansvaret för att utreda orsaker till frånvaron (Lgr-22). Här behandlas först trygghet och studiero i den svenska skolan genom att gå närmare in på resultat som tagits från den nationella skolenkäten (Skolinspektionen, 2024; 2025). Sedan uppmärksammas den problematiska skolfrånvaron som kan ses som en konsekvens av den samhälleliga utvecklingen, men också den skolverklighet eleverna möter idag. Efter det behandlas gruppindelning som ett pedagogiskt verktyg. Slutligen beskrivs metoden Safe Groups ingående, en av lärare utarbetad metod för att dela in grupper. Det är gruppindelningsmetoden Safe Groups som provas i den aktuella studien.

Trygghet och studiero

“Trygghet och studiero kan vara avgörande för hur elever lyckas nå målen för utbildningen. Goda förutsättningar, som till exempel strukturerad och varierad undervisning, tillitsfulla relationer mellan lärare och elever och ett aktivt värdegrundsarbete, kan ha stor betydelse.” Citatet är taget ur ett av den svenska skolans styrdokument (Lgr-22).

Att Skolinspektionen (2020) lägger stor vikt vid just trygghetsfrågor i den skolenkät som utförs nationellt varje år, är en direkt följd av det som står att läsa i Lgr-22. Trygghet kan vara en förutsättning för den enskilda individen att kunna tillägna sig kunskap och utvecklas utifrån sina egna unika förutsättningar. Trots ansträngningar som gjorts kring trygghet i skolan visar resultaten av skolenkäten att det finns en förbättringspotential (Skolinspektionen, 2024). Enbart 47,5 % av femteklassarna uppger i elevenkäten 2024 att de känner sig helt trygga i skolan. När det gäller studiero uppger 56,9 % i årskurs 5 att det ibland, ofta eller alltid är stökigt på lektionerna. Mindre än 50 % av åttondeklassarna upplever att det ofta eller alltid är studiero på lektionerna i skolenkäten 2024 och ungefär 60 % upplever sig inte helt trygga (Skolinspektionen, 2024). I de nyutgivna resultaten av skolenkäten 2025 har en del av siffrorna förbättrats och även om det skiljer sig mycket åt mellan olika skolor är det nationellt

sett fortfarande 2 av 10 elever i årskurs 8 som alltid eller ofta känner en stor otrygghet i den svenska skolan (Skolinspektionen, 2025). I direktiv från Skolverket bör skolor skapa trygghetsteam som, förutom att arbeta konsultativt, ska ha som huvuduppgift att i stort arbeta främjande och förebyggande. Trots att många skolor numera har Trygghetsgrupper samt även vidtagit andra trygghetsskapande åtgärder, som att till exempel ha genomfört ett utvecklingsarbete kring värdegrundsfrågor, så visar resultaten av skolenkäten 2025 samt den ökade skolfrånvaron att mer kan göras. Enligt svensk skollag har alla elever rätt till en trygg och stödjande skolmiljö (Skollagen, 2010, §3).

Problematisks skolfrånvaro

Andelen elever med hög frånvaro ökar stadigt och så även den andel som slutat gå till skolan helt. Trots att närvaron är högre nu än under pandemin har frånvaron ökat jämfört med både perioden före pandemin och höstterminen 2020 (Skolverket, 2023). Tobias Forsell, doktor i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet, har i sin forskning sett att det inte finns en enskild orsak till problematisk skolfrånvaro utan att det snarare är flera faktorer som samverkar. Forsell menar vidare att oavsett om det handlar om problem i familjen, bland kompisar eller i klassrummet, så finns det alltid åtgärder att vidta som gör skolan en attraktiv plats att vara. Som Mellberg (2022) skriver i sin rapport behöver skolan ur ett närvaroperspektiv hjälpa eleverna att skapa goda kamratrelationer samt höja deras sociala kompetens. Enligt Forsell (2023) är mobbing en vanlig orsak till skolfrånvaro. Sambandet mellan trygga skolor och mindre mobbing har visats i tidigare skolenkäter. I resultat från elevenkäten 2018 påvisas att en nästan dubbelt så stor andel trygga elever jämfört med otrygga elever uppfattar skolarbetet som intressant. Samma elever uppger att de har studier under lektionerna (Skolinspektionen, 2018). Förutom mobbing, är det enligt Forsell otydliga krav som eleven inte kan leva upp till som är en vanlig orsak till att eleven stannar hemma. Skolan har därmed inte förmått att se till den enskilda elevens förmåga och heller inte levt upp till kraven på en trygg lärmiljö (Skollagen, 2010). När eleven sedan ska komma tillbaka till skolan krävs, enligt Forsell, inte bara åtgärder som är inriktade på att förändra elevens beteende. I stället krävs det förändringar i skolmiljön (Forsell, 2023).

Gruppindelning som ett pedagogiskt verktyg

Det är viktigt att tillfällen ges för eleverna att träna sig i muntlig framställning eftersom det i skolans styrdokument står att muntlig framställning handlar om att kunna "formulera sig muntligt på ett effektivt sätt, både för att uttrycka egna tankar och för att delta i samtal och diskussioner" (Lgr-22). De nationella proven som genomförs i grundskolans alla stadier samt på gymnasiet har en muntlig del som genomförs antingen i grupp eller i par. Obehaget att hamna i "fel" grupp är en diskussion som årligen återkommer i åk 9, eftersom eleverna inte vill hamna i grupper där de upplever att de inte känner sina klasskompisar tillräckligt väl för att våga ta plats eller ens delta. Behoven av lärare/speciallärare i mindre undervisningsgrupper

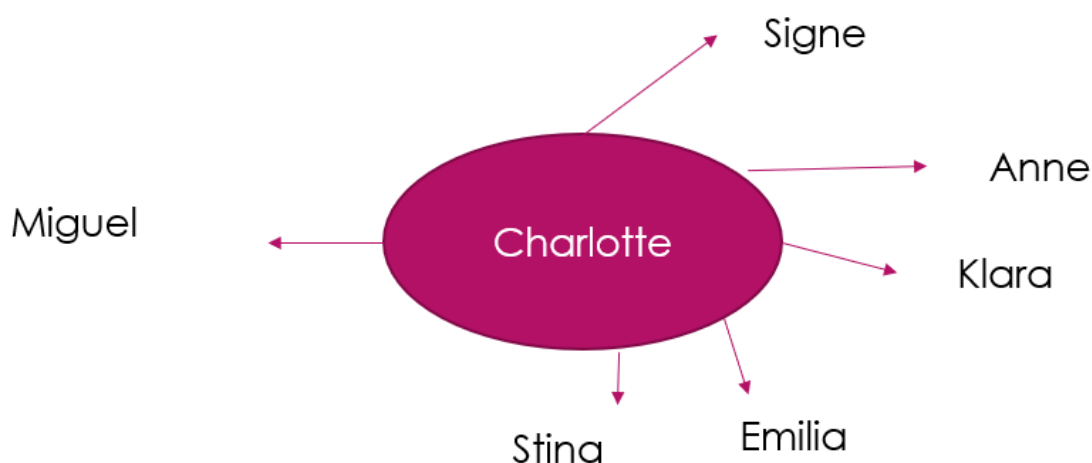
och för enstaka elever med särskilda behov är mycket stora. Konsekvensen blir ofta att resursen inte finns ute i helklass i grundskolan. När klasserna blir större är det inte svårt att förstå att det blir lockande för pedagoger att använda sig av mindre grupper. Eleverna ska ha möjlighet att träna sig i muntlig framställning; det vill säga resonera, argumentera, samtala (Lgr-22) och inte minst att samarbeta och lära känna varandra. Många kunskapsmål förutom de redan nämnda, kan dessutom vara svåra att nå annat än i mindre grupper. Det kan vara att tala det aktuella språket under en språklektion eller att läsa och ge återkoppling på varandras texter. I andra fall kan gruppindelning i åk 3, 6 och 9 i grundskolan samt på gymnasiet göras för att genomföra eller träna inför de muntliga nationella proven enligt Skolverkets instruktioner. Där ges de högsta poängen till de elever som anför argument eller diskussionsinlägg som bygger vidare på andra gruppmedlemmars inlägg samt bemöter inlägg (Skolverkets bedömningsanvisningar för det Nationella provet i svenska, åk 9, delprov A, 2025). I klassrummet är upplevelsen dock att allt färre elever spontant vågar delta i klassrumsdiskussioner. Allt sedan 60-talet har grupparbete setts som en möjlighet för eleverna att nå olika kunskapskrav i den svenska grundskolan och inte minst för att fostras till demokratiska individer, (Läroplan för grundskola, förskoleklassen samt fritidshemmet, Lgr-62). I Läroplanen för grundskola, förskoleklassen samt fritidsverksamhet-69, betonas även vikten av att individualisera undervisningen och i samband med detta nämns också vikten av att skapa trygghet, trivsel och självförtroende. I den senaste läroplanen slås fast att eleverna ska få möjlighet att arbeta tillsammans i skolan (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr-22, s.13). Att dela in elever i grupper möjliggör detta och grupparbete är ett vanligt inslag i våra svenska skolor. Metoder för att dela in en skolklass med cirka trettio och fler elever kan vara ett öppet slumpmässigt urval med hjälp av till exempel lottning. En annan vanlig metod är att eleverna bildar grupper efter placering, det vill säga att de parvis vänder sig mot varandra i klassrummet. Gruppindelning då eleverna själva får bestämma förekommer naturligtvis också, men innebär en större risk då någon elev kan känna sig bortvald och ensam.

Tillvägagångssätt vid skapandet av grupper, så kallade Safe Groups

I den aktuella studien prövas en metod för gruppindelning, så kallad Safe Groups. Metoden är utvecklad av Charlotte Mahteme, lärare i engelska och svenska i Uppsala kommun. Inspiration till skapandet av metoden har varit psykolog Gunilla Guvå och hennes forskning kring utvecklingspsykologi samt pedagogisk psykologi. Metoden Safe Groups ska ses som ett pedagogiskt verktyg för gruppindelning och målet med metoden är att varje enskild elev ska känna större trygghet i sin klass. Metoden förutsätter att lärare och elever samarbetar och att hänsyn tas till både den enskilda elevens önskemål och lärarens kunskaper om den enskilda eleven, samt klassen som dynamisk grupp. Den kunskap pedagogen använder sig av är naturligtvis sin professionalism, det vill säga sin utbildning samt erfarenheter. Därtill kommer eventuell kunskap om den aktuella klassens dynamik, samt exempelvis vetskap om den enskilda elevens kunskapsnivå, behov av anpassningar med mera. Nedan beskrivs metoden. En förklaring finns också till hur den har använts i den aktuella studien.

Steg 1

Läraren förklarar att eleverna kommer att få en grupptillhörighet som de ska använda sig av under hela arbetsområdet i det aktuella ämnet. Därefter skrivs ett namn, förslagsvis lärarens eget som exempel, och sedan ringas namnet in. Därefter dras sex linjer från cirkel så att figuren liknar en sol. Namn skrivs i änden av varje streck och läraren förklarar att de namn som skrivits är namnen på de arbetskolligor hen känner sig mest trygg med och arbetar bäst med. Läraren försäkrar att alla elever kommer att få med sig minst en av de klasskompisar hen valt in i sin grupp, troligen fler. Ju fler val eleven gör desto större chans finns att de får med sig mer än ett val. Lappar delas ut, företrädesvis halva A4 blad eftersom detta kommer att underlätta den vidare processen. Skärmar mellan elever kan med fördel användas och när eleven är klar med sitt val viks lappen en gång. Läraren försäkrar att lapparna förvaras säkert och att om någon elev mot förmodan inte har fått någon klasskompis de själva valt med sig i sin kommande grupp så kommer den eleven kontaktas och tillfrågas om gruppen kommer att fungera ändå.

Figur 1. Exempel på en elevs val.

Exempel 1

Charlotte och Signe känner varandra eftersom de är med i samma fotbollslag. De har äntligen hamnat i samma klass och är varandras naturliga val till Safe Groups. Charlotte väljer också Anne eftersom de har gått i samma klass i åk 6. Emilia och Stina har hakat på Charlotte och Signe och Charlotte tycker att de är coola. Miguel och Charlotte har gått i samma klass sedan förskoleklass. Hon gillar att prata om viktiga saker med honom eftersom han är en lugn person som lyssnar.

Steg 2

Pedagogen sätter ihop grupperna. Lapparna ger en tydlig information, och ofta finns annan värdefull kunskap genom exempelvis överlämnande lärare, elevens målarbete, pedagogens egna observationer, se kommentarer till figurerna nedan. Pedagogen vinnlägger sig om att gruppernas sammansättning blir så heterogen som möjligt, samtidigt som elevernas egna val beaktas. Vid University of Minnesota har man funnit att grupper med kunskapsmässigt heterogena grupper fungerar bättre än homogena (Skolverket, 2025). Alla grupper blir namngivna eller får en siffra. En kortare, tydlig uppgift görs i ordning, samt en tydlig bild för att åskådliggöra de nya grupperna. Om någon elevs val inte kunnat tillmötesgås planeras ett samtal in med eleven i god tid före lektionen då de nya grupperna presenteras. Eventuellt förbereds bänkarnas placering eller/och grupprum förbereds.

Figur 2. Exempel på gruppsammansättningar. a) övre vänster b) övre höger, c undre

Exempel 2 a

Pedagogen har sett att Charlotte och Signe är tillsammans på rasterna. Det är också tydligt varför Johan och Miguel har valt varandra. De spelar bordtennis ihop på rasterna. Pedram har bara valt två klasskamrater, Johan och Miguel. Han är nyinflyttad och ingen har valt honom till sin Safe Group. Pedagogen har tagit särskild hänsyn till hans val också därför att hen fått veta av överlämnande lärare att han varit lite utanför i sin förra skola. Hen har också sett att Miguel verkar vara en trygg kille som gärna låter andra vara med när han och Johan spelar bordtennis, fig. 2a.

Exempel 2 b

Mattias och Joel har valt varandra. Abbe har valt Matilda eftersom de är grannar. Som första och andra val hade Abbe valt två killar som redan spelat fotboll i korridoren och vägrat lämna in mobilen. Eftersom Abbe har koncentrationsproblem väljer pedagogen att sätta honom i samma grupp som Mattias och Joel som inte har problem med just det. Matilda har också valt Abbe, men har Veronika som första val, fig. 2b.

Exempel 2 c

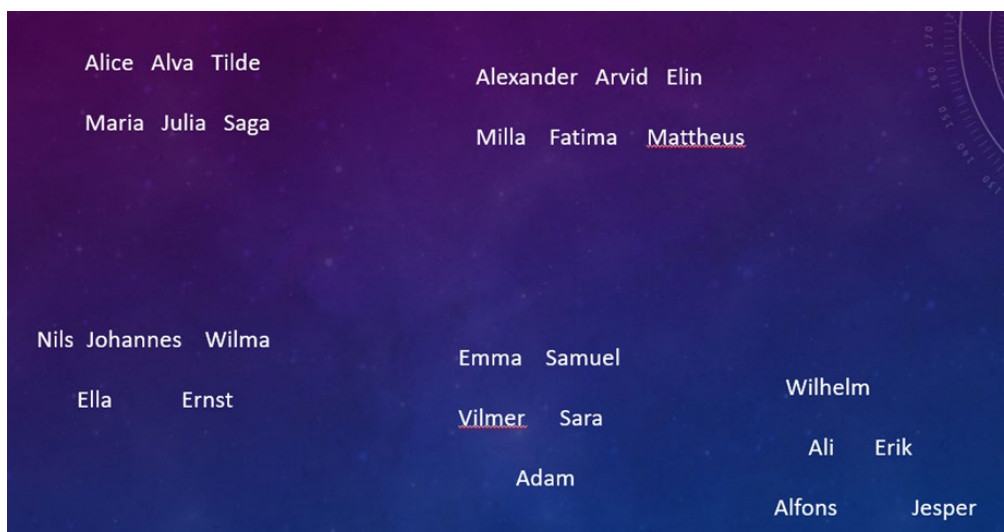
Nelly, Tilda och Wilma har valt varandra. De säger att de inte kan inte vara utan varandra och spenderar mycket fritid tillsammans. Föräldrarna har propsat på att de skulle gå i samma klass även fortsättningsvis eftersom de turas om att skjutsa tjejerna till träningar efter skolan.

Wilma har berättat för läraren att hon alltid känner sig lite utanför och tror att det beror på att hon pluggar och vill ha bra betyg. Therese, Vera och Estelle tycker skolarbetet är viktigt och har precis bytt skola från en friskola.

Steg 3

Läraren går igenom planeringen för arbetsområdet med eleverna. Det ska tydligt framgå när och hur grupperna ska användas, samt i vilka moment i planeringen. Tydlighet ska också finnas kring när arbetet i grupp ska resultera i ett individuellt arbete och när målet är att åstadkomma något gemensamt. Också när något gemensamt ska redovisas bör eleverna veta om den enskilda elevens arbete ska kunna urskiljas.

Innan grupperna presenteras går den första gruppuppgiften igenom på skärm eller tavla och ges senare även ut på papperskopia när eleverna satt sig i grupperna. Det läraren särskilt bör betona innan grupperna ges ut är vikten av att varken positiva eller negativa uttryck angående gruppssammansättningen får förekomma av respekt för klasskamraterna. Eleverna påminns också om att nya Safe Groups kommer att formos efter arbetsområdets slut. Grupperna visas med tydlig benämning och samlingsplats. Kopia på uppgiften delas ut till varje grupp som läser uppgiften högt. Arbetet kan börja.

Figur 3. Grupper som visas för elevema

Elever och lärare upprepar proceduren för att forma nya Safe Groups vid valda tidpunkter, dock minst två gånger per termin. En naturlig brytpunkt för nytt val och ny sammansättning av grupper kan vara vid byte av arbetsområde i ämnet. Metoden upprepas tills alla i klassen vid något tillfälle har arbetat med alla och på så sätt lärt känna varandra i klassen. Det ligger på den undervisande läraren att göra observationer under arbetets gång i grupperna. Efter observationerna skrivs positiva elevmöten ner och läraren kan sedan använda sig av den vetskapen vid nästa gruppindelning eller när gruppen behöver delas för att forma mindre grupper, exempelvis vid laborationer. Metoden Safe Groups är progressiv, det vill säga att ju fler gånger nya grupper bildas desto fler kontakter tas.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att studera om gruppindelningsmetoden Safe Groups skapar trygghet för eleverna, samt på vilket sätt metoden åstadkommer en bättre lärmiljö för den enskilda individen.

I studien undersöks följande frågeställningar:

1. Hur påverkar metoden Safe Groups elevers upplevelse av trygghet i lärmiljön?
2. På vilket sätt kan metoden Safe Groups bidra till en bättre lärmiljö?

Metod

För att besvara frågeställningarna har två olika metoder för datainsamling använts: dels kvalitativ tematisk analys av de öppna enkätsvaren samt intervjuerna, dels kvantitativa enkätundersökningar. Både den tematiska analysen och enkätundersökningen avser att ge svar på båda forskningsfrågorna. Studien har genomförts i följande steg:

1. Förenkät
2. Safe Groups i ämnet svenska
3. Intervju 1
4. Safe groups i ämnet engelska
5. Efterenkät
6. Intervju 2

Tematisk analys

Bryman (2018, s. 702) beskriver tematisk analys som en av de numera vanligaste metoderna för att ta sig an kvalitativa data. Användandet av just tematisk analys har ökat markant mellan åren 2000 och 2014 (Bryman 2018, s. 702-703) även om sökandet efter teman är en vanlig aktivitet i många analysmetoder. Den tematiska analysens förmåga att kunna användas i många olikartade kontexter, gör den populär och användbar (Bryman, 2018, s. 706). Fördelen med att använda tematisk analys framför till exempel grundad teori är att det med hjälp av den tematiska teorin kommer fram teman som tydligt kan kopplas till studiens forskningsfrågor. Viktigt är att visa varför identifierade teman är väsentliga och betydelsefulla (Bryman 2018, s. 706). Forskaren eller den projektansvarige bör därför presentera processen som lett fram till identifieringen av olika teman.

Innan den tematiska analysen påbörjades lästes enkätsvaren och de transkriberade intervjuerna igenom ett flertal gånger. Därefter valdes en induktiv ansats, vilket innebär att materialet fick styra vilka koder och teman som plockades ut.

Efter flertalet genomläsningar av materialet markerades ord och fraser som var av intresse enligt Ryan & Bernards (2003) checklista. Anteckningar gjordes i marginalen för att minnas varför just de orden och fraserna var av intresse. Exempel på ord som uppmärksammades var "kul", "roligt", "jobba tillsammans", "trygg", "hjälpa varandra". Dessa ord och uttryck valdes utifrån de frågeställningar projektet ämnar besvara. När dessa identifierats samlades de ihop i olika kategorier som sedermera utvecklades till teman. En presentation av dessa teman och det fullständiga analys-schemat hittas i kapitlet *databearbetning och analys*.

Enkätundersökning med kvalitativa inslag

Bryman (2018, s. 286) beskriver enkätundersökningen som ett forskningsinstrument likartat den strukturerade intervjun. Han ger exempel på att enkäter som domineras av slutna frågor, kräver en tydligare utformning som respondenten själv enkelt kan följa, samt att de har ett färre antal frågor för att försöka säkerställa att respondenten fullföljer enkäten och inte drabbas av "enkättrötthet". En fördel med enkäten är att den är relativt snabb att administrera och därför möjliggör ett större antal deltagare, vilket är del av motivationen till valet av undersökningsmetod (ibid.). Dessutom fick elever som varit frånvarande när enkäten genomfördes möjlighet att genomföra den vid ett senare tillfälle när de åter var på plats i skolan.

Enkäterna genomfördes på papper och utformandet av enkäterna var en blandning mellan det som Bryman (2018) kallar *kodning i förväg* ("pre-coding") och *kodning i efterhand* ("post-coding") (Bryman 2018, s. 313). Frågorna som besvarades med likertskala är exempel på *kodning i förväg* medan de öppna frågorna exemplifierar *kodning i efterhand*. Bryman (2018, s. 313) skriver att kvantitativa data ofta kodo ytterligare en gång.

Urval

Studien genomfördes i en klass om 28 elever i årskurs 7, på en årskurs 7 - 9 skola i Mellansverige. Urvalet baserades på närhetsprincipen eftersom klassen var praktiskt tillgänglig för de som genomförde studien. Eftersom eleverna var yngre än 15 år samlades samtycke till deltagande i studien in från både elever och vårdnadshavare.

Datainsamling

Under studiens gång samlades data in i form av startenkäter inför varje ny Safe Group-indelning, efterenkäter efter varje avslutat arbete i Safe Groups, fokusgruppsintervjuer med ett antal elever samt dokumentation av reflektioner från deltagande lärare. I den aktuella studien användes metoden Safe Groups, beskriven i avsnittet *Tillvägagångssätt vid skapandet av grupper, så kallade Safe Groups*. Processen studerades under två omgångar, det vill säga eleverna valde grupper två gånger på sina lappar, en gång i svenska och en gång i engelska. Lärarna satte likaledes ihop grupperna två gånger; en gång före arbetsområdet "Sagor" i svenska och en gång före arbetsområdet "Food" i engelska. Interventionen pågick i 5 månader, med uppehåll för höstlov och jullov.

Enkäter

Enkäterna genomfördes fyra gånger; två startenkäter och två efterenkäter. Syftet med startenkäterna var att höra elevernas tankar och erfarenheter från grupparbeten tidigare i sin skolgång, innan de påbörjade arbetet i Safe Groups. Efterenkäternas primära syfte var att få syn på hur de upplevt arbetet i sina grupper. Elever som var frånvarande vid tiden för enkäten fick göra enkäten i efterhand.

Enkätfrågor

Startenkäten (bilaga 1) innehöll totalt åtta frågor, varav tre behandlade elevernas individuella upplevelser av grupparbeten i skolan. Slutna frågor varvades med öppna för att få en djupare förståelse för elevernas upplevelser. Svaren på de slutna frågorna angavs på en likertskala i fyra steg där steg 1 motsvarar jättedåligt och steg 4 motsvarar jättebra. Efter varje fråga följde också en öppen följdfråga där eleven fick möjlighet att utveckla sitt svar. Efterenkäten (bilaga 2) innehöll samma frågor som förenkäten, som behandlade eleverna upplevelse av grupparbetet, samt en fjärde fråga gällande huruvida eleverna ville arbeta i liknande grupper igen. Samma start- och efterenkäter användes i båda testomgångarna.

Intervjuer

Under projektet genomfördes två semistrukturerade fokusgruppsintervjuer med sex respektive fem deltagare per gång, beroende på hur många Safe Groups klassen delats in i. Dessa deltagare valdes ut slumpmässigt genom att en deltagare från varje Safe Group lottades fram. Den semistrukturerade intervjun innebär att förutbestämda frågor kombineras med eventuella följdfrågor som utvecklas under intervjun (Bryman 2018, s. 581-582). Valet av metod möjliggör en djupare förståelse för elevernas upplevelser och uppfattningar om hur arbetet i Safe Groups har fungerat.

Intervjufrågorna formulerades med ett öppet förhållningssätt i syfte att låta elevernas egna erfarenheter och tankar styra analysen. Målet var att identifiera i vilken utsträckning Safe Groups påverkade elevernas känsla av trygghet. Intervjuerna spelades in och transkriberades i lätt redigerad form, där ovidkommande inslag som till exempel pauser och hummanden togs bort. Transkriberingen genomfördes med visst stöd av Word Online (Bryman 2018, s. 579, 582) och det sammanställda materialet analyserades som en del i den tematiska analysen.

I de öppna enkätsvaren samt intervjusvaren identifierades olika underkategorier och därefter utarbetades teman delvis efter den checklista av Ryan & Bernard (2003) som Bryman (2018, s. 705) presenterar: repetitioner, metaforer och analogier, likheter och skillnader samt språkliga kopplingar.

Forskningsetiska principer

Studien följer Vetenskapsrådets (2017, s. 26, 40–41) riktlinjer för god forskningssed. Särskilt fokus lades på informerat samtycke, deltagarnas integritet, konfidentialitet samt datasäkerhet. Ingen extern etisk prövning krävdes, då studien inte innefattade känsliga personuppgifter eller utsatta grupper (jfr Vetenskapsrådet, 2017, s. 42).

Informerat samtycke

Deltagarna och deras vårdnadshavare informerades både skriftligt och muntligt om studiens syfte, metod och deras rättigheter innan de gav sitt samtycke. Vårdnadshavare informerades muntligt på föräldramöte samt skriftligt i ett informationsbrev. Eleverna fick främst ta del av informationen på muntlig väg. Informationsbrevet innehöll:

- En tydlig beskrivning av studien och hur resultaten skulle användas.
- Information om frivilligt deltagande och rätt att avbryta deltagandet utan att ange orsak.
- Redogörelse för hur intervjuerna skulle behandlas, lagras och anonymiseras.

Anonymitet och konfidentialitet

För att skydda deltagarnas identitet har följande åtgärder vidtagits:

- Alla deltagare har tilldelats kodnamn (exempelvis *elev 1*, *elev 2* osv.).
- Inga identifierbara uppgifter om enskilda personer, skolor eller kommuner förekommer i resultat eller bilagor.

Hantering av data

- Det transkriberade materialet har förvarats säkert, och endast ansvariga för studien har haft tillgång. Materialet kommer att raderas efter att studien har genomförts.

Resultat och analys

Eftersom det empiriska underlaget i denna studie är av två olika slag, intervjuer och enkäter, men också med både kvalitativa och kvantitativa inslag, bearbetades data enligt de analysmetoder som beskrivits tidigare. I den tematiska analysen hanterades enkäternas öppna frågor samt intervjusvaren, i enkätundersökningen sammanställdes och analyserades enkäternas slutna frågor.

Tematisk analys

Den tematiska analysen utgick från de teman som identifierades genom så kallad induktiv ansats, det vill säga teman som utarbetades efter genomgången material. Utgångspunkten var att leta efter synonymer, repetitioner, likheter och skillnader. Anledningen till att valet föll på dessa ordtyper var att de bäst kunde ge oss en bild av elevernas uppfattning om grupparbeten.

Eftersom underlaget bestod av både för- och efterenkäter, resulterade den tematiska analysen i två olika tabeller. För att få syn på en eventuell progression i elevernas syn på arbetet i Safe Groups gjordes en tabell utifrån svaren på den första startenkäten, den som genomfördes innan den första gruppindelningen gjordes, och en tabell utifrån svaren på den andra efterenkäten, med andra ord den som genomfördes efter att samtliga arbetsområden avslutats. I tabell 1 ses analysen från den första förenkäten och i tabell 2 analysen från den sista efterenkäten. Analysen stärks med citat från de två intervjuer som genomfördes. Förenkäten stärks med citat från intervju 1 och efterenkäten med citat från intervju 2. I och med att intervju 1 genomfördes efter den första testomgången ställs dessa citat i relation till elevernas ursprungliga känslor och åsikter rörande att arbeta i grupp. Genom att eleverna i detta stadiet är relativt nya för varandra skildrar detta i stället hur elevernas initiala känsla av denna typ av arbete står sig i den nya klassen. Rubrikerna i detta delkapitel utgår från de fyra teman som den tematiska analysen gav. De fyra temana är: *samarbete, relationer, trygghet och fokus*. Kapitlet avslutas med en jämförande analys där resultaten från förenkäten jämförs med resultaten från efterenkäten.

I analysen förekommer citat från de två intervjuerna. Dessa benämns till exempel E3(1) och E5(2), där E står för elev, siffran utanför parentes vilken elev som pratar. Siffran inom parentes anger vilken av intervjuerna citatet är hämtat från.

Delanalys 1

Tabell 1. Tematisk analys av förenkäten. Tabellen visar elevernas syn på grupparbete innan den första gruppindelningen i Safe Group genomfördes. Frågorna som analyseras är "Vad tycker du om att arbeta i mindre grupper i svenska?", "Känner du att du vågar säga vad du tycker under grupparbetena?" samt "Hur bekväm känner du dig med att läsa högt i gruppen?".

Begrepp	Koder	Tema
Mycket hjälp, hjälpa varandra, jobba tillsammans, uppgifterna blir lättare, hjälps åt, jobbar bättre, får göra allt jobb själv, ojämn arbetsfördelning	Arbeta tillsammans Underlätta arbete Arbetsfördelning	Samarbete
Kompisar, beror på gruppen, få nya vänner, bekväm när man varit med och valt grupper, bra storlek på gruppen, risk att någon hamnar utanför, vill jobba själv,	Känna sig bekväm Nya relationer Tillhörighet	Relationer
Vågar säga vad jag tycker, vågar prata, beror på gruppen, bekväm att läsa högt, kan bli lite nervös över att läsa högt, vågar prata ibland, ibland svårt att läsa högt, pinsamt att läsa högt	Våga höras Ta plats	Trygghet
Ser saker ur olika perspektiv, ibland tappar man fokus, jobbigt när inte alla fokuserar, fokuserar bättre	Distraction Koncentration	Fokus

Samarbete baserat på tidigare erfarenheter

Utifrån den tematiska analysen framträder temat *samarbete* tydligt, tabell 1. Eleverna uttrycker det med hjälp av formuleringar som att man *hjälpas åt, jobbar tillsammans, jobbar bättre* osv. Dock beskriver de också en baksida av detta när de säger att *man får göra allt jobb själv, det är ojämn arbetsfördelning* mm. Sett till enkätsvaren menar den övervägande majoriteten att grupparbeten dock bidrar till ökat samarbete.

Baserat på elevernas tidigare erfarenheter av arbete i mindre grupper är merparten av de tillfrågade eleverna positiva till att fortsätta arbeta i mindre grupper. Dock finns det en del elever som tidigare upplevt att arbetsfördelningen vid grupparbeten blivit skev och att man tyckte sig ha fått ta allt för stort ansvar för gruppens arbete.

Samarbete i Safe Groups

Även när eleverna arbetat i Safe Groups för första gången uttryckte några att samarbetet inte riktigt fungerade som de önskade.

E5(1): *Vad heter det, vi kunde samarbeta ganska bra men de första gångerna var vi mycket mer utspridda. Vi satt tillsammans första fem minuterna, och sedan började folk gå iväg.*

L: *Och vad hände sedan?*

E3(1): *Och sedan så arbetade man, det var så typ varje lektion att första fem, tio minuterna så satt man tillsammans, sedan var det någon som ville åt ett håll och åt något annat håll.*

Detta kan betyda att lärarens instruktioner, samt vad dennes förväntningarna på denna typ av arbete är, lätt blir för otydliga. Det tar i exemplet ovan mer formen av ett uppstartsmöte där uppgifter delas ut och var och en löser sin del på egen hand. Utifrån den första intervjun kan dock även urskiljas tillfällen då samarbetet fungerat bra på vissa håll.

E4(1): Ja, jag skulle vilja jobba i såna här grupper igen för man får mycket gjort, dom hjälper till med tips så att man kommer längre fram.

E3(1): Jag skulle säga att det beror på arbetet. Som det här med sagan. Då tycker jag att det är lite onödigt att jobba tillsammans för att man kan jobba med den själv. Men om man till exempel gjorde som med när vi gjorde den här löpsedel, då... det gillade jag för med såna arbeten i grupper när alla hjälper till att bestämma om en grej i stället för att alla har sina egna.

E3(1) lyfter i citatet ovan att arbetet i Safe Groups lämpar sig bättre för vissa typer av arbeten än andra. Arbetet med sagan som nämns innebar att eleverna i gruppen skulle ta hjälp av varandra med idéer för att komma vidare, korrekturläsning och feedback. Att detta upplevdes som "onödigt" kan även ses som en brist i lärarens instruktioner. Eleverna uttryckte en oro kring att inte få en individuell bedömning utan enbart i grupp, vilket dock aldrig var fallet. Hade lärarens instruktioner här varit tydligare skulle förmodligen denna uppfattning kunnat undvikas. När samma elev beskriver arbetet de gjorde med löpsedeln är denne mer positivt inställd. Detta arbete innebar att gruppen tillsammans skulle komma överens om utförande och tillsammans skapa en löpsedel om en känd folksaga. Att detta arbete togs emot mer positivt kan relateras till att det i sin form är mer vanligt i arbete i grupp.

Relationer baserat på tidigare erfarenheter

Ett andra tema som kunde urskiljas i den tematiska analysen av förenkäten var *relationer*. I termer av *få nya vänner, bekväm när man varit med och valt grupper, bra storlek på gruppen, risk att någon hamnar utanför* mm. Eleverna menar att det bör vara en lagom storlek på gruppen för att minimera risken att någon hamnar utanför. När detta uppfylls ser de arbeten i grupp som ett sätt att få nya vänner och på så sätt stärka relationerna i klassen. Eleverna menar att de föredrar att arbeta i grupper som de själva varit med och bestämt snarare än grupper bestämda av läraren eller slumpmässigt valda grupper

Relationer i Safe Groups

Baserat på elevernas svar på förenkäten blir det tydligt att arbetet i Safe Groups är viktigt för att eleverna i klassen ska lära känna varandra.

E3(1): Det blev bättre för mig. Jag lärde känna dem mer och mer. Jag kände inte dom flesta först. Jag kände bara x.

E5 (1): I början var det ganska stel stämning och sedan lärde man känna alla bättre och då gick det lättare att prata.

Men de uttrycker också en oro för risken att någon ska hamna utanför. Här menar de att storleken på gruppen är viktig för att denna risk ska minimeras. Är gruppen för stor blir också risken för utanförskap större. Vidare belyser de vikten av att få vara med och välja någon eller några att arbeta med, även detta menar de minskar risken för utanförskap.

E5(1): Då slapp det bli fem pers som kände varann och en som inte gjorde det.

Att alla elever får med sig åtminstone ett av sina val ökar sannolikheten att ingen lämnas utanför, alla har en tillhörighet även om klassen eller elevgruppen är ny. På så sätt ges eleverna möjlighet att lära känna sina nya klasskompisar i en trygg miljö.

E2 (2): Men man fick ju välja lite så här önska vilka man skulle vara med i Safe Group och det blev ju så här jag tyckte det var bra så att man kunde känna sig ganska säker och så man kunde säga vad man tyckte och det tyckte jag var en väldigt bra grej, men det gör också så att det blir lite svårare jobba om man väljer för vissa folk går ju sina bästa vänner så och då blir det ju så att man kan prata om något annat. Men jag tycker konceptet var jättebra att man fick välja vilka man kunde jobba med.

Trygghet baserat på tidigare erfarenheter

Utifrån elevsvaren i den första startenkäten kunde begrepp som faller under temat *trygghet* identifieras. Den övervägande majoriteten av eleverna ställde sig positiva till att arbeta i mindre grupper och uttryckte det i ord som *vågar säga vad jag tycker, vågar prata mm.*, tabell 1. Då denna första startenkät genomfördes innan arbetet i Safe Groups inletts, baserades elevernas svar här på tidigare erfarenheter. En viss hänsyn bör därför tas till elevernas tidigare skolerfarenheter och klassammansättningar. Vissa klasser i de tidigare skolåren har arbetat mycket i mindre grupper, medan andra knappt gjort det alls. Likaså har stämningen och sammanhållningen i tidigare klasser sett olika ut för eleverna i den nya klassen som har studerats i denna studie och därför kan även detta påverka deras svar i denna startenkät. Ingen tyngd lades vid vilken typ av gruppindelning som förekommit under elevernas tidigare skolår, ej heller i vilken utsträckning olika former av gruppindelning förekommit.

Trygghet i Safe Groups

Generellt kan uttydas att eleverna gick in i projektet med en övervägande positiv syn på grupparbete. Detta kan tyda på en trygghet hos eleverna vilken kan härledas till tidigare skolår och tidigare positiva erfarenheter vilket kan ses i följande citat som är hämtat från den andra och avslutande intervjun.

“Ja, vi har jobbat väldigt mycket i grupper i min förra klass, så vi är nog ganska vana vid det. Ja, det är bra att ha en fast grupp att kunna jobba med.”

Eleverna uttrycker att det är en trygghet att arbeta i fasta grupper och inte byta varje gång. Likaså hävdar ett antal elever också att tryggheten beror på hur gruppen sammanställts. En del skriver att det ibland är svårt och pinsamt att läsa högt i gruppen.

Fokus baserat på tidigare erfarenheter

I förenkäten var det många elever som nämnde förmågan att hålla fokus. I förenkäten förekommer temat fokus som att man *ser saker ur olika perspektiv, ibland tappar man fokus, jobbigt när inte alla fokuserar, fokuserar bättre*. Utifrån detta är det tydligt att eleverna upplever arbetet i grupp väldigt olika. En del menar att gruppen hjälper dem att fokusera medan andra menar precis tvärtom, att det är lättare att fokusera när man arbetar enskilt. Eleven som föredrar att arbeta enskilt blir störd när klasskamrater ber om hjälp med idéer eller korrekturläsning och utnyttjar heller inte gruppen på dessa sätt själv.

Fokus i Safe Groups

Frågan om hur elevernas fokus påverkades av arbetet i Safe Groups var ett återkommande tema i elevsvaren i förenkäten. När en del upplevde att gruppen bidrog till ett ökat fokus då

man kunde ta hjälp av varandra för att komma framåt i arbetet, så menade andra att just det faktum att man var en grupp som skulle samarbeta gjorde det svårare att fokusera.

E6(1): *Jag tycker att det är lite onödigt att jobba i grupper när man liksom inte gör något tillsammans. Man blir störd.*

I citatet ovan beskriver eleven att samarbetet gjorde så att denne blev störd i sitt arbete. När lärare planerar arbete i Safe Groups behöver elevers olika behov tas i åtanke så att det blir variation i arbetssätten. Likaså blir återigen beskrivningen av arbetets syfte av största vikt. Här kan dras tydliga paralleller till eleverna svar på förenkäten. Så länge det rör sig om ett traditionellt grupparbete, det vill säga ett arbete där samtliga i gruppen hjälps åt för att skapa en gemensam produkt som till exempel löpsedeln, ser eleverna nyttan av att arbeta i grupp. Men som man kan se i citatet ovan är det inte lika tydligt för eleverna hur ett samarbete ska ske när samarbetet ska resultera i individuella produktioner, exempelvis en saga, och då upplever en del elever istället att de blir störda av gruppkamraterna.

Delanalys 2

I den andra tematiska analysen användes samma koder och teman som i den första för att lättare kunna göra en jämförande analys av de båda.

Tabell 2. Tematisk analys efter enkäten. Tabellen visar elevernas syn på grupparbete efter den andra gruppindelningen i Safe Group genomfördes. Frågorna som analyseras är "Vad tycker du om att arbeta i mindre grupper i svenska?", "Känner du att du vågar säga vad du tycker under grupparbetena?" samt "Hur bekväm känner du dig med att läsa högt i gruppen?".

Begrepp	Koder	Tema
Bolla idéer, alltid någon att fråga, samarbeta, turas om, vill jobba ensam, lättare jobba själv, jobba tillsammans, hjälpas åt, tråkigt att jobba själv, tråkig attityd i gruppen	Arbeta tillsammans Underlätta arbete Arbetsfördelning	Samarbete
Känner de flesta i klassen nu, kan prata med alla, känner inte alla	Känna sig bekväm Nya relationer Tillhörighet	Relationer
Känner mig bekväm, kul, bekväm med gruppen, inte blyg med de jag känner, inte för stor grupp, svårt att säga det man vill, det beror på gruppen, gillar gruppen, roligt, inte trygg	Våga höras Ta plats	Trygghet
Jobbar bättre, alla jobbar inte	Distraktion Koncentration	Fokus

Samarbete

På frågan om vad eleverna tyckte om att arbeta i mindre grupper efter att de två omgångarna med Safe Groups avklarats, var det många som uttryckte sig i termer av samarbete.

Majoriteten gav positiva formuleringar som att *det är tråkigt att jobba själv, det finns alltid någon att fråga, bolla idéer* osv.

E3(2) *Ja, att det var ju lite svårare att börja, men jag tycker ändå man kom in i det /.../. Det blev effektivt och jag tycker det är bra med att man testat på grupparbetaren nu för som (läraren) sa så kommer dom där proven.*

E5(2): *Och ja, men det är bra koncept och alla får så här vara med och hjälpa till.*

Proven som nämns i citatet ovan är de muntliga nationella proven som genomförs i årskurs 9 och även senare i gymnasiet. Dessa användes som exempel och motivation för att hjälpa eleverna förstå syftet och nyttan med att arbeta i Safe Groups. Precis som i den första intervjun uttrycker E3 att det var svårt att få till samarbetet till en början men säger också att man kom in i det och att arbetet sedan blev effektivt. E5 styrker detta genom att säga att alla får vara med och hjälpa till. Trots att de var överens om att konceptet med Safe Groups var bra förde de också en diskussion kring hur man skulle kunna prova en annan typ av indelning för att utvärdera djupare hur dessa grupper verkligen fungerat. Denna diskussion analyseras vidare under rubriken *relationer*.

Svaren är dock inte enstämmiga på frågan gällande vad de tyckte om att arbeta i mindre grupper. Några elever, om än i minoritet, upplevde att det var lättare att arbeta själv och uttrycker en vilja att arbeta själv. Här är det rimligt att dra paralleller till hur pass väl grupperna fungerat. För dessa elever torde en tätare kontakt med läraren underlätta hur samarbetet i gruppen fungerar och tas emot. För en del, och kanske främst för de som har begränsad eller negativ erfarenhet av arbete i mindre grupper, behövs guidning i hur man faktiskt gör för att samarbeta och där blir läraren extra viktig.

Relationer

I den sista enkäten, efterenkät 2, gavs i stort sett enhälliga svar på hur bekväma de känner sig i gruppen. Den absoluta majoriteten angav att de nu känner de flesta i klassen och att de kan prata med alla. När eleverna själva beskriver hur det upplevdes i början av projektet sa de så här:

E2(2): *Man fick ju välja lite, önska vilka man skulle vara med i Safe Group och jag tyckte det var bra så att man kunde känna sig ganska säker och så man kunde säga vad man tyckte och det tyckte jag var en väldigt bra grej. Men det gör också så att det blir lite svårare att jobba om man väljer för vissa tar ju sina bästa vänner och då blir det ju så att man pratar om något annat. Men jag tycker konceptet var jättebra att man fick välja vilka man kunde jobba med.*

E3(2): *Jo, men alltså man när man önskar så får man ju i alla fall med sig någon av dem man önskar och då blandar (läraren) ju ofta könen, så det var ju bra att man drog någon från båda kön som man ändå tror att man kan jobba bra med.*

En aspekt som eleverna angav som positiv var att grupperna bestod av både pojkar och flickor. De menar att det oftast tar längre tid innan man lär känna klasskamrater av motsatt kön och ansåg då att arbetet i Safe Groups påskyndade relationerna. Endast ett fåtal uppgav att de ännu inte kände alla i klassen vid tiden för intervjun.

Trygghet

Trygghet är en viktig aspekt i arbetet med Safe Groups, något som även kan ses i elevernas enkätsvar och intervjudiskussioner. I de öppna svaren på efterenkäten nämner många att gruppen inte får bli för stor, att det beror på gruppssammansättningen hur bekväm man känner sig och att det kan vara svårt att säga det man vill. Under intervju 2 nämndes också ett tillfälle då en av grupperna blivit alldeles för stor då flera individer bytt till just den gruppen. Utifrån detta är en rimlig slutsats att det inte bara är vilka individer som ingår i gruppen som spelar roll utan även hur många det är och hur fast gruppssammansättningen är. När personer

tillkommer till gruppen utan synlig anledning skapar det en oro hos de ursprungliga medlemmarna och leder således till otrygghet.

En stor del av eleverna uppgav dock att de kände sig bekväma med att arbeta i mindre grupper då de gjort det tidigare under sin skolgång.

E6(2): Ja, vi har jobbat väldigt mycket i grupper i min förra klass, så vi är nog ganska vana vid det. Ja, det är bra att ha en fast grupp att kunna jobba med liksom.

E3(2): Där håller jag med dig så att det inte bara blir olika varje gång för, ja, vi gick ju i samma klass förut och du har rätt, vi jobbade ju väldigt mycket så.

Sin vana till trots är de tydliga i hur viktigt det är att ha en fast grupp att arbeta i. Detta är något som i allra högsta grad leder till ökad trygghet. När gruppen är densamma och alla hittat sin plats i gruppen torde tryggheten följa med. Här är det av extra vikt att läraren har is i magen och vågar hålla fast vid gruppindelningarna eftersom det kan ta några lektioner innan detta satt sig. I vissa fall kan läraren vara tvungen att hjälpa gruppen att fördela arbetet och hitta en arbetsgång som alla i gruppen kan känna sig bekväma med. För att skydda tryggheten är det viktigt att samtliga medlemmar i gruppen får känna sig delaktiga.

E3(2): I min förra grupp så var det lite så här att det kom in folk som bytte (grupp). Då blev vi typ så här sju personer och då blev det lite som liksom fyra och tre.

E4(2): För många, men om man istället hade varit fyra då blir det väldigt svårt att skapa de här grupperingarna. För det är liksom två och två.

Grupperingar i gruppen är något som enligt eleverna skapar otrygghet. De själva ger exempel på hur antalet elever i gruppen kan förhindra att denna uppdelning sker. Läraren bör vara uppmärksam när nya Safe Groups sätts samman för att på så sätt minimera risken för att grupperingar ska ske. Här är det extra viktigt att se tillbaka på eventuella tidigare Safe Group-indelningar för att kunna avgöra var ett potentiellt hot mot sammanhållningen finns.

E3(2): Men jag tror alla ändå försöker få in hela gruppen. Jag tror alla deras bästa med det, liksom det kanske inte är lätt. Vissa bara vägrar liksom och det är ingenting. Men ja, det blir. Ibland blir det grupperingar. Det beror på hur man är som en grupp tror jag och man får bra från början eller om det liksom dröjer för då känns det som att det är lättare (att det blir grupperingar).

Elev E3 menar att det finns en vilja hos alla att samtliga i gruppen ska vara med. Dock är det några individer som vägrar och då är det inte så mycket man kan göra. Enligt E3 är det lättare att hålla ihop gruppen om man fått en bra start.

Fokus

Gruppens sammansättning är också bidragande till hur elevernas fokus tar sig uttryck. Majoriteten av eleverna har både i enkäter och intervjuer beskrivit hur ibland vissa gruppmedlemmar har svårt att hålla sig till sin grupp. Detta är något som påverkar gruppens fokus och något som skapar en hel del oro och frustration.

E5(2): Jag tycker att det är bra att säga det, men det är lite så här folk går mellan grupper och det blir pratigt. Och ja, men det är bra koncept och alla får så här vara med och hjälpa till.

E3(2): Och vad skulle man egentligen kunna göra, typ om det går att några (grupper) sitter i något rum och man sprider ut sig lite.

E5(2): Ja exakt. Ja så att det inte blir liksom så här någon från en grupp blir ofokuserad. Och börjar gå runt till andra grupper och störa andra.

Som man kan se i citatet ovan har eleverna själva ett förslag på lösning på detta, nämligen att grupperna i större utsträckning sprids ut, till exempel i grupprum. Detta skulle medföra mindre rörelse mellan grupperna och mindre risk att tappa fokus.

Under arbetet i Safe Groups i engelska, valde läraren en annan lösning där dessa elever plockades ut från sina grupper och i stället arbetade med läraren i ett angränsande grupprum. Detta togs emot med blandade känslor av de elever som deltog i den andra intervjun.

E3(2): Där tycker jag (läraren) gjorde ganska bra nu i de här grupperna. Att de som hon faktiskt har märkt springer runt och inte jobbar, de tog ju hon in i ett grupprum och så jobbar de med henne och så ibland hoppar de in (i gruppen).

E6(2): Det blir mindre kaos i klassrummet, då blir det bra.

E3(2): Ja för att jag tror att vissa också kan påverka andra så att andra liksom följs med även fast de själva kanske inte vill det. Att det lätt blir så tror jag.

Eleverna i intervjun lyfter flera viktiga aspekter. De menar att det blir mindre kaos i klassrummet om eleverna med svårigheter att hitta fokus plockas ut. Dock är de med i vissa moment med sin Safe Group och det upplever de flesta elever som positivt. De anser att det är viktigt för klassammanhållningen att de inte helt isoleras från övriga. Risken med att dessa elever blir kvar i klassrummet är, enligt eleverna i intervjun, att deras ”ofokus” kan smitta av sig och leda till att fler tappar fokus och börjar röra sig runt i klassrummet.

E2(2): Så det här kanske låter fel, men man håller nästan tummarna så här att liksom inte hamna med såna för att man vill ju också kunna fokusera väldigt bra. Det kan vara lite svårt och så att fokusera när man hamnar med personer som pratar stökar runt och då kan jag hamna i jättemycket ofokus.

För att den här typen av lösning ska vara möjlig krävs någon form av resurs i klassrummet, antingen en elevassistent eller ett tvålärarskap. Att vara ensam lärare i klassen gör det näst intill omöjligt att arbeta på det här viset då några alltid lämnas ensamma utan möjlighet till stöttning från lärare. Då denna intervju genomfördes sist i projektet har ingen intervju gjorts med de elever som ovan beskrivs ha svårigheter att fokusera. För det fortsatta arbetet med Safe Groups behöver en sådan intervju dock genomföras för att ta reda på deras upplevelser av hur grupparbeten fungerar.

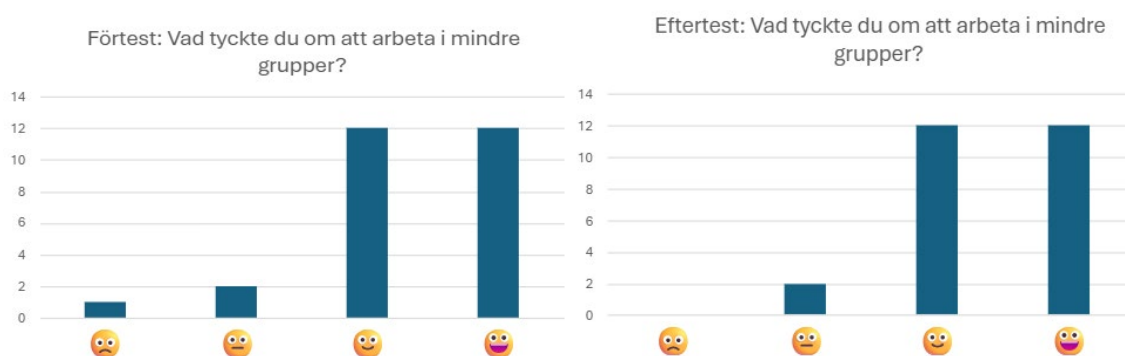
Jämförande analys av den tematiska analysen

Fokusgruppen bestående av 28 elever i årskurs 7, visade i den första förenkäten en övervägande positiv inställning till att arbeta i mindre grupper. Denna positivitet håller i sig när samma elever ca fem månader senare svarar på den sista efterenkäten. Analysen visar att de ser arbetet i Safe Groups som en starkt bidragande anledning till att eleverna känner sig trygga i varandras sällskap. Likaså upplever de en tydlig väg till samarbete i och med dessa grupper. De uppger att de under tidigare skolår i störst utsträckning använt gruppen som en konstellation som ska skapa en gemensam produkt, till exempel en löpsedel om en folksaga. När arbetet i Safe Groups tog en annan form och eleverna i stället ombads hjälpa och stötta varandra i ett individuellt arbete, fann några elever att det var svårt att se syftet med att arbeta i grupp. Vikten av att läraren är tydlig i syftesbeskrivningen och vad som förväntas av eleverna blir framträdande i elevernas svar på enkäterna. Många elever uppger att de lärt känna flera klasskamrater under projektets gång. De lyfter själva i den andra intervjun det

positiva i att grupperna består av elever från båda kön då de annars har svårt att lära känna varandra i en ny klass. Många anser att arbetet i mindre grupper hjälper dem att fokusera då de kan bolla idéer med varandra och ta hjälp av de andra i gruppen. Några elever påvisar dock motsatsen och upplever att det i stället är svårare att fokusera då man sitter för nära varandra och snarare blir störd än hjälpt.

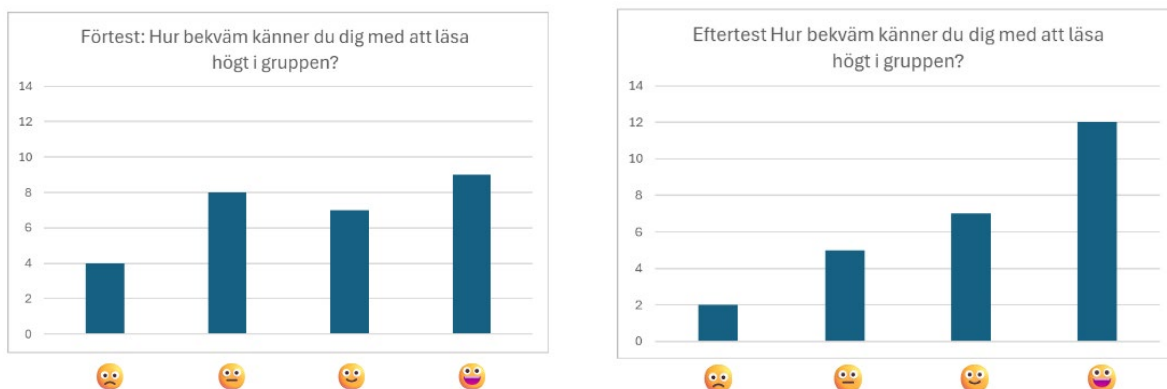
Delanalys 3

I diagrammen nedan visas resultaten av för- och efterenkäterna gällande tre frågor: 1. Vad tyckte du om att arbeta i mindre grupper? 2. Hur bekväm känner du dig med att läsa högt i gruppen? 3. Känner du att du vågar säga vad du tycker under grupparbetena? Förenkäten är den enkät som den aktuella studien började med, det vill säga elevernas erfarenheter från tidigare skolgång. I förekommande fall, när vi avser efterenkäten som genomfördes efter att interventionen avslutades i ämnet svenska och innan studien fortsatte i ämnet engelska, har vi benämnt det *efterenkät 1*. Med efterenkät menas efterenkäten som gjordes efter hela interventionen, alltså efter att interventionen gjorts i skolämnena svenska och engelska.

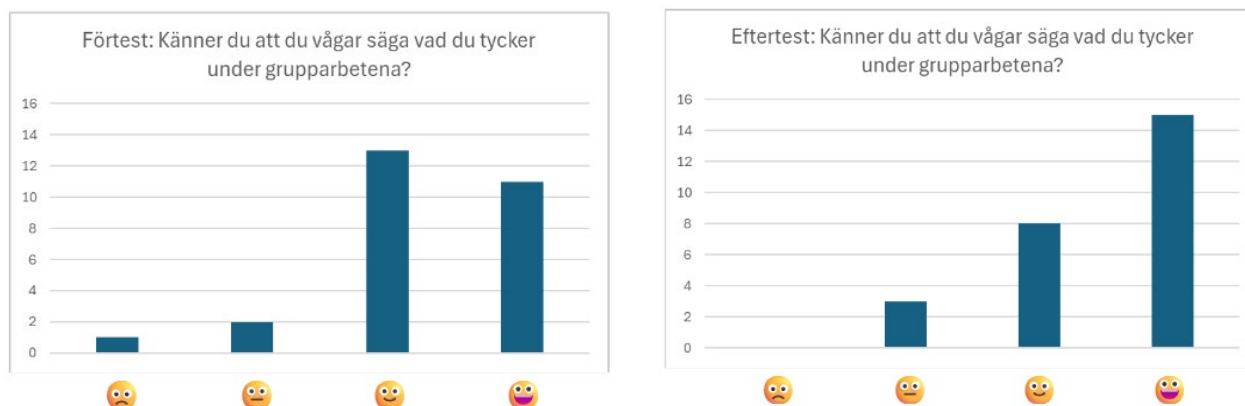
Figur 3 och 4. Diagrammen visar resultat av elevsvar på fråga 1. För- och efterenkät för sig. Y-axeln visar antal elever som valde svarsalternativen och x-axeln visar Likertskalets 4 svarsalternativ.

Redan före interventionen uppgav majoriteten av eleverna, 24 stycken, att de hade positiva erfarenheter av grupparbete, medan endast ett fåtal, 3 elever, uttryckte att de inte tyckte om att arbeta i grupp. Denna fördelning kvarstod även vid efterenkäten.

Figur 5 och 6. Diagrammen visar resultat av elevsvar på fråga 2, för-och efterenkät för sig. X-axeln visar de 4 svarsalternativen. Y-axeln visar antal elever som valde svarsalternativen.

12 elever ville inte läsa högt i grupp före interventionen. Efter interventionen hade siffran minskat till 7 elever. Förenkäten visar att 16 elever var positiva till att läsa högt i grupp, jämfört med 19 elever i efterenkäten. Bortfall av elevsvar på efterenkäten var 2 elevsvar. Inget bortfall i förenkäten.

Figur 7 och 8. Diagrammen visar resultat av elevsvar på fråga 3. För- och efterenkät för sig. Y-axeln visar antal elever som valde svarsalternativen och x-axeln visar Likertskalans 4 svarsalternativ.

Den tredje fokusfrågan som ställdes i för- och efterenkäten var om eleverna vågade ge uttryck för sina åsikter i grupperna. Här blev summan 3 elever som upplevde att de inte ville säga sin mening i gruppen både i för- och efterenkät. De elever som angett att de vågade säga vad de tyckte i gruppen hade minskat med 1 elev. Dock hade antalet elever som var mycket positiva stigit med 4 i den gruppen, det vill säga från 11 positiva svar till 15 mycket positiva svar. Bortfall av elevsvar var 2 i förenkäten och 1 i efterenkäten.

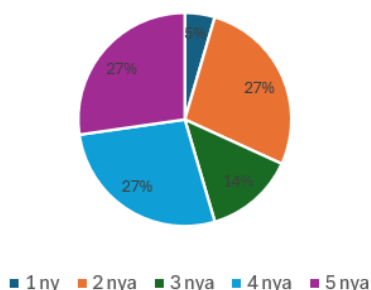
Figur 9 och 10. 1Före interventionen fick eleverna svara på frågan vilka grupper de var mest vana att jobba i. Tre alternativ gavs: lottade gupper (blå), grupper som eleven varit med och bestämt (orange), samt grupper som läraren hade bestämt (diagrammet till vänster). Sedan fick eleverna svara vilka grupper de föredrog att arbeta i (diagrammet till höger). Färgerna är desamma.

I förenkäten fick eleverna svara på vilka sorts grupper de var mest vana vid att jobba i. De hade tre svarsalternativ att välja mellan; 1. Grupp som läraren bestämt 2. Grupp de själva varit med och bestämt 3. Lottade grupper

37% uppgav att läraren hade bestämt grupperna mest, 24% ansåg att de själva hade varit med och valt grupper för det mesta och 39% tyckte att de mest hade jobbat i lottade grupper.

På frågan om vad eleverna själva föredrog svarade en överväldigande majoritet före interventionen att de själva ville vara med och bestämma (66%). 15% ansåg att det var bäst om läraren valde grupper och 19% ville att gruppindelningen skulle ske slumpmässigt.

Procentuell fördelning över elevers nya val till trygghetsgrupperna, andra omgången

Figur 11. Cirkeldiagrammet visar hur många nya namn på klasskamrater eleverna skrev på sina lappar vid det andra valet av Safe Groups. 5% av eleverna gjorde *ett* nytt val (blå sektor), 27% gjorde *två* nya val (orange sektor), 14% gjorde *tre* nya val, 27% gjorde *fyra* nya val och ytterligare 27% valde att skriva *fem* nya namn.

Metoden Safe Groups inbegriper ett val eleven gör varje gång en ny grupp ska skapas. Pedagoggen sparar valen för att kunna gå tillbaka och se vilka val eleven gjort, därav de färgade lapparna. I studien räknades antalet nya val av klasskompisar varje enskild elev gjort mellan de båda arbetsområdena som båda ingick i interventionen. 5% lade till 1 nytt namn förutom tidigare val, 27% lade till 2 nya namn, 14% lade till 3 nya namn, 27% 4 nya namn och slutligen lade 27% till 5 nya namn. Antal klasskamrater eleverna valde till sina Safe Groups den första och andra gången varierade mellan 2 och 8 namn. Rekommendationen var 5 - 6 namn.

Diskussion

Resultat och analys av den aktuella studien visar hur eleverna svarade på interventionen. Här följer en diskussion kring resultaten av för- och efterenkäterna, de fria svar som följde på frågor med Likertskalor samt fokusgruppsintervjuer och observationer. Diskussionen inleds med de två delarna; trygghet och studiero, samt gruppindelning som ett pedagogiskt verktyg. Sedan diskuteras utmaningar för både elever och lärare som kan finnas med metoden Safe Groups. Slutligen ges förslag på framtida studier och hur den aktuella metoden kan utvecklas vidare.

Trygghet och studiero

Det resultaten visar är att det finns anledning att tro att elever känner sig mer bekväma med att säga sin mening efter interventionen. Det bör dock sägas att även om fler elever kände sig mer bekväma med att läsa högt och våga säga sin mening i sina grupper efter interventionen, så kan det inte säkert fastställas att fler elever kände sig tryggare i allmänhet i Safe Groups än i grupper med andra indelningsmetoder. Eftersom trygga skolor har studiero i sina klassrum är det av intresse att uppmärksamma elevers utsagor kring hur lugnt och sammanhållet arbetet gick. I intervjuerna samt i lärarnas observationer framkom att bristen på grupprum på skolan studien utfördes utgjorde ett problem angående studieron. Det framgår av också av den tematiska analysen att flera elever upplevde arbetet som stökigt i början, men att de sedan lärde känna varandra och då gick det lättare. Eftersom den studerade metoden innebär ett antal val över tid finns det anledning att tro att eleverna över tid fortsätter den trenden. Vågas in bör också att eleverna, särskilt i årskurs 7, även utan gruppindelning lär känna varandra ju längre tiden förflyter.

Gruppindelning som pedagogiskt verktyg

Majoriteten av eleverna i den klass i åk 7 som deltog i studien svarade i förenkäten att de föredrog att arbeta i grupper de själva hade varit med att skapa. Detta trots att de var mest vana vid att läraren bestämde grupsammansättningarna eller att grupperna lottades. Tidigare forskningsstudier har visat att resultaten i ett grupparbete blir bättre i en heterogen grupp snarare än i en homogen grupp. Studier har också visat att när elever själva väljer grupper så tenderar de att bli homogena. I Skolverkets riktlinjer (Lgr-22) påtalas att det skapar ett tryggare klimat om eleverna blandas och inbjuds att interagera även med klasskamrater de inte umgås med privat. Kan man på ett mer varligt sätt introducera klasskamrater för varandra genom att som i Safe Groups få med sig en eller flera redan trygga kompisar? För att få ett vetenskapligt underbyggt svar bör fler studier göras på fler olika skolor och med större kohort än vad som gjorts i den här aktuella studien. Det som framkom var dock att majoriteten av eleverna tyckte att det blev lugnare och att de fick mer arbete gjort i grupperna ju längre de arbetade i sin Safe Group. Med tiden utvecklades en vilja att pröva på att arbeta med nya klasskompisar. Den största delen av eleverna valde 4 - 5 nya namn den andra gången de skulle välja Safe Groups. En rimlig slutsats kan därför vara att den studerade metoden kan användas för att eleverna i en klass ska lära känna varandra bättre.

Utmaningar för pedagoger och elever

De flesta elever upplevde interventionen, det vill säga skapandet och sedan arbetet i Safe Groups, som positivt redan från början. Många elever var vana vid att arbeta i grupp redan före interventionen och då oftast i grupper som bestämts av läraren eller grupper som lottats fram. Eftersom majoriteten i förenkäten hade angett att de vill vara med och bestämma grupp,

fanns redan en stor acceptans och förväntan inför gruppindelningen. Det som blev en utmaning för eleverna var att i den andra valomgången välja bort de kompisar de inte passat ihop med under den första omgången. För en del elever betydde det troligen att välja bort klasskompisar de var tillsammans med på raster eller de som de hade gått i samma klass som tidigare. I grupperna som bildades blev sedan själva lokaliteterna en utmaning eftersom skolan där den aktuella studien genomfördes genomgick en stor omorganisering lokalmässigt. Detta innebar att få eller inga grupprum fanns att tillgå. Senare blev utmaningen att förstå uppgiften och samarbeta kring den, oavsett om målet var att lämna in ett gemensamt arbete eller en individuell uppgift.

Varje ny pedagogisk metod kräver ett intresse och en lust att förbättra situationen i skolan. Även metoden Safe Groups kräver en ansträngning från de undervisande lärarnas sida. Studien visar att om lärarna lägger ner den tid det tar att forma grupper med hjälp av elevernas information, överlämningar samt lärarnas observationer, så känner eleverna sig sedda och lyssnade på. De deltagande lärarna ansåg att ansträngningarna gav mycket tillbaka och att det gav en bättre bild av vilka elever som behövde stöd i sociala situationer, något som eventuellt inte hade visat sig så uttalat i konventionell undervisning. Förutom ansträngningar förknippade med en ny metod krävdes tydlighet i vad grupparbetet syftade till. Tydlighet om vad gruppen ska samarbeta kring och varför. Tydlighet kring vad som bedöms och hur den enskilda eleven ska se gruppen i sitt eget målarbete. Detta kräver en noggrann förberedelse från lärarens sida. Eftersom det även är en trygghetsfaktor för eleverna att i förväg veta var gruppen lokalmässigt ska vara är det önskvärt att pedagogen i möjligaste mån har fasta grupplaceringar. Om inte det går kan ett rullande schema bli en utväg.

Framtida studier och utveckling av Safe Groups

Kohorten i den genomförda studien begränsades till 28 elever i en klass i åk 7. Det vore intressant att se om resultaten av den aktuella studien kan styrkas eller förkastas i en större och bredare studie med avseende på dels antal elever som skulle ingå, dels på olika skolors socioekonomiska upptagningsområden.

Ordet trygghet, som är nyckelbegreppet i den aktuella studien, är svårdefinierat. Det finns troligen fler och mer effektiva sätt att i framtida studier mer precist få fram vad den enskilda eleven lägger i begreppet, samt om Safe Groups har en positiv inverkan på den gängse förklaringen av begreppet trygghet. Djupintervjuer och förfining av enkätfrågor skulle kunna adderas eller förändras i kommande studier.

För att utvärdera Safe Groups som metod skulle även en studie kunna göras på hur pedagogerna upplever metoden och med hänsyn till de resultaten eventuellt utveckla metoden med exempelvis ett målarbete för den enskilda eleven i form av ett enkelt brev som skrivs i ämnet, förslagsvis ett eller flera kärnämnen. Givna frågor kan besvaras i fri form. Då får pedagogen mer vetskap om den enskilda eleven som kan hjälpa till i processen att bilda grupper. I samma studie skulle det vara naturligt att undersöka om pedagogerna anser att metoden Safe Groups underlättar det vidare arbetet i klassen eller om den genererar ett onödigt merarbete. Det som också är värt att notera är pedagogernas observationer kring arbetet med Safe Groups under lektioner. Lusten och spänningen hos eleverna i klassen gick

inte att ta miste på. Frågan om det var just metoden Safe Groups eller om det var pedagogernas intresse för eleverna och grupperna som gav den effekten kan diskuteras.

Metoden skulle också kunna bli en del av skolans värdegrundsarbete med avseende på att metoden ger eleverna möjlighet att i slutänden ha provat på att arbeta med alla i klassen. Värdegrunden på en skola bör också kunna stärkas genom att arbeta med den aktuella metoden eftersom studien påvisat att de demokratiska värdena, som att våga läsa högt och säga sin mening, ökade i Safe Groups jämfört med tidigare grupper eleverna arbetat i.

Intention från början var att under tiden man arbetade i Safe Groups i det ena ämnet så skulle man arbeta i slumpmässiga grupper i det andra ämnet. Detta var dock inte genomförbart på grund av skolans omorganisering av lokaler. I en förlängning av arbetet eller i vidare studier av gruppindelningsmetoden skulle en sådan jämförelse kunna ge ett tydligare resultat.

I den aktuella studien har fokus ej legat på problematisk skolfrånvaro (se ovan, Bakgrunden, sid 6). Eftersom projektet behövde begränsas togs beslutet att inte involvera elevfrånvaro i studien. Insikten om kopplingen trygga skolor och närvarande elever finns och är tydlig. Naturligtvis skulle all forskning om metoder för att förstå och stävja problematisk skolfrånvaro vara relevant. Sådan forskning skulle kunna ske i vidare studier kring metoden Safe Groups. Den aktuella studien genomfördes i skolämnena svenska och engelska. Det finns dock ingenting som säger att metoden inte kan implementeras i andra skolämnena. Det är rimligt att anta att det är en fördel att arbeta i samma Safe Groups i flera ämnen samtidigt. I den aktuella studien visar resultaten att metoden tränar elever i de demokratiska värdena vilket gör att Safe Groups skulle kunna vara ett verktyg även i en skolas värdegrundsarbete.

Referenser

- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Stockholm: Liber AB.
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Forsell, T. (2023). *Forskning.se*, 2023-02-14.
- Ryan, G.W. & Bernard, H.R. (2003): Techniques to identify themes. *Field Methods*, 15, 85-109.
- SFS 2010:800. Skollag. (2010).
- Skolinspektionen. (2018). *Skolenkäten*.
- Skolinspektionen. (2020). <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/ovriga-publikationer/2020/trygghet-och-studiero/skolors-arbete-med-trygghet-och-studiero---tematisk-analys.pdf>
- Skolinspektionen (2023). *Trygghetsenkät*
- Skolinspektionen. (2024). *Skolenkäten - Trygghet och studiero*.
- Skolinspektionen. (2024). <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/statistik/statistik-skolenkaten/2024/skolenkaten-ny.png>
- Skolinspektionen. (2025). *Skolenkäten*.
<https://www.skolinspektionen.se/skolenkaten/resultat-fran-skolenkaten/resultat-skolenkaten-2025/trygghet-och-studiero-2025/>
- Skolverket. (1962). *Läroplan för grundskola, förskoleklassen samt fritidshemmet: Lgr -62*
- Skolverket. (2021). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro. De obligatoriska skolformerna samt gymnasie- och gymnasiesärskolan Rapport 2021:10*. dokumentdatum 2021-06-03, dnr:5.1.3 - 2019:1163
- Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr -22*
- Skolverket. (2023). *Nationell kartläggning av elevfrånvaron*
- Skolverket. (2024). *Rättningsanvisningar för det Nationella provet i svenska och SVA, åk 9*.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1

Startenkät

För att elever i grundskolan ska må bra och lyckas med sina studier genomför vi ett projekt som handlar om gruppindelning. Nu vill vi veta vad du har för erfarenheter av att jobba i grupp i skolan.

1. *Vad tyckte du om att jobba i grupp på din förra skola? Ringa in den emoji som stämmer bäst.*

			
---	---	---	---

Jag tycker så för att _____

2. *Hur ofta jobbade ni i små grupper om 4 - 5 elever på mellanstadiet? Ringa in det som stämmer bäst.*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Aldrig

Alltid

3. *Vilka sorts grupper är du mest van att jobba i?*

- ☐ grupp som läraren har bestämt
- ☐ grupp som jag varit med och bestämt
- ☐ lottade grupper

4. *Vilken sorts grupp tyckte du var bäst att jobba i på din förra skola?*

- ☐ grupp som läraren har bestämt
- ☐ grupp som jag varit med och bestämt
- ☐ lottade grupper

Följande frågor handlar om hur du upplever grupparbeten på svensklektionerna.

5. *Vad tycker du om att arbeta i mindre grupper på lektionerna i svenska (ca 4-5 personer)? Ringa in den emoji som stämmer bäst.*

			
---	---	---	---

Jag tycker så för att _____

6. **Känner du att du vågar säga vad du tycker under grupparbetena? Ringa in den emoji som stämmer bäst.**

			
---	---	---	---

Jag känner så för att _____

7. **Hur bekväm känner du dig med att läsa högt i gruppen? Ringa in den emoji som stämmer bäst.**

			
---	---	---	---

Jag tycker så för att _____

8. **Jag tycker om att gå i skolan**

- ☐ håller helt och hållet med för att _____

- ☐ håller inte med alls för att _____

- ☐ ibland för att _____

Bilaga 2

Efterenkät 1

1. Vad tycker du **nu** om att arbeta i mindre grupper på lektionerna i svenska/engelska?

(ca 4 - 5 personer) Ringa in den emoji som stämmer bäst.

			
---	---	---	---

Jag tycker så för att _____

2. Känner du att du vågar säga vad du tycker under grupparbetena?

			
---	---	---	---

Jag känner så för att _____

3. Hur bekväm känner du dig med att läsa högt i gruppen?

			
---	---	---	---

Jag tycker så för att _____

4. Vill du jobba i sådana här grupper igen?

☐ Ja

☐ Nej

☐ Kanske

Varför det?

Bilaga 3**Intervjufrågor**

1. Hur tyckte du att det var arbeta på det här sättet? Vad var bra? Vad var inte bra?
(Följdfrågor om det stannar upp)
2. Hur var stämningen i gruppen? Förändrades det under arbetets gång?
3. Hur gick det att samarbeta i din grupp? Kan ni beskriva hur samarbetet fungerade i din grupp? Blev det så att ni delade upp er? Jobbade alla i gruppen ihop?
4. Har grupparbetet gjort att ni lärt känna varandra bättre? Om ja, ge exempel?
5. Vill du jobba i sådana här grupper igen? Varför? Varför inte?

Denna fråga byts ut mot:

6. Hur kan arbetet bli bättre i en sådan här grupp? Råd till mig själv vid nästa val av grupp.